

UOT 621. 396. 67

<https://doi.org/10.30546/678209.2025.01.032>

KOSSİQREN SXEMLİ İKİGÜZGÜLÜ ANTENANIN KONSTRUKTİV ELEMENTLƏR VƏ REFLEKTORLARIN ÖLÇÜLƏRİNİ, FOKUS MƏSAFƏLƏRİNİN VƏ BUCAQ ÖLÇÜLƏRİNİN HESABLAMASI

¹Hüseyn Azər Sədrəddin oğlu, ²Məmmədov Nicat Kamal oğlu³Daşdəmirova Nərgiz Dilqəm qızı

Azərbaycan Texnologiya Universiteti

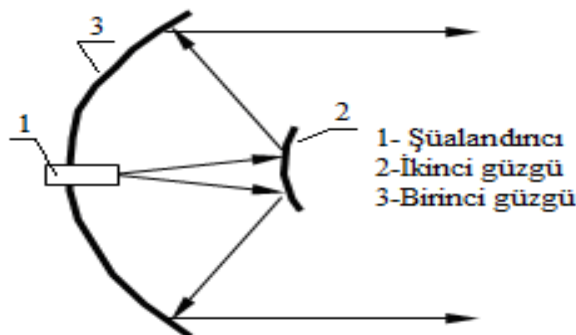
¹[a.huseyn@atu.edu.az](mailto:huseyn@atu.edu.az); ²n.memmedov@atu.edu.az; ³n.dashdemirova@atu.edu.az

Xülasə: Güzgü antenalarının bəzi tipləri verilmiş bucaq sektorunda şüanın sürətli yellənməsini (skanlanmasını) təmin edə bilirlər. Güzgü antenaları kosmik rabitədə və radio astronomiyada antenaların ən yayılmış tipidir, və məhz güzgülü antenalarının köməyi ilə minlərlə kvadrat metrə ölçülən açıq effektiv səthlə nəhəng antenna tikintilərini yaratmağa müvəffəq olunmuşdur.

Açar sözlər: kossiqren, antenna, ikigüzgülü, elektromaqnit dalğaları.

Giriş. Güzgülü antenalar ən geniş yayılmış kəskin iti bucaq altında istiqamətləndirilmiş antenadır. Onların ən müxtəlif radiosistemlərdə geniş tətbiqi antenaların konstruksiyalarının sadəliyiylə, istiqamət diaqramının (İD) müxtəlif növlərinin alınmasının imkanıyla, yüksək faydalı iş əmsaliyla (FİƏ), kiçik küy temperaturu ilə, yaxşı diapazon xüsusiyyətləri və sair ilə izah olunur.

İkigüzgülü Kossiqren sxemili antenalar sistemi (şəki 1) paraboloidə və ya hiperboloidə fokuslanan iki əks etdirən səthdən ibarətdir [1]. Fokusdan əks olunan sınımış xətt üzrə olan bütün məsafələr açılış müstəvisinə qədər eynidir, və açılışda sahənin sinfazlığını təmin edir. İkigüzgülü antenalar birgüzgülü antenalara nisbətən daha kompakt və maneəyə davamlıdır, İYT traktını qısaltmağa imkan verir, açılış səthində oyanmanı daha çox bərabər bölgüsü təmin edir, və monoimpuls radiolokatorlarda xüsusilə əlverişlidir. Əksətdirici və kiçik güzgünün ölçülərinin optimallaşdırması vaxtı FİƏ (0,60-0,65) almağa müvəffəq olunur. Sistemin çatışmazlığı – açılış zamanı fokusun kölgələnməsidir.

Şək. 1.1. İkigüzgülü Kossiqren sxemili antenanın iş prinsipi.

Antenanın əsas konstruktiv elementlərinin və ötürmə xətlərinin hesablaması.

Kossiqren antenna geniş radiorele və kosmik rabitə, radioastronomiya, radio, radar, və s. sahəsində istifadə olunur [1, 2].

Kosmik rabitə antenalarının birinci güzgünün diametri adətən 20-30 metr və daha

böyük inşa edilir. Troposfer kommunikasiya xətlərində diametri 7-18 metr antenalardan istifadə olunur. Radiorele rabitəsində diametri 0.5-5 metr olan antenalardan istifadə olunur.

Reflektorların ölçülərini, fokus məsafələrinin və bucaq ölçülərinin hesablaması. Kossiqren sxemli ikigüzgülu antenasının güzgülərinin əsas konstruktiv parametrlərinin hesablamalarının başlanğıcından əvvəl şəkil 2.1-də göstərilmiş güzgülərin [3] əsas parametrləri ilə tanış olaq.

Hiperbolik güzgülün eksentritedi aşağıdakı ifadə ilə təyin edilir:

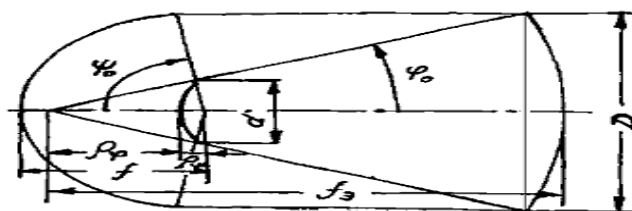
$$e = \frac{\sin \frac{\psi_0 + \varphi_0}{2}}{\sin \frac{\psi_0 - \varphi_0}{2}} \quad (1.1)$$

Əgər, bizim antenamız üçün $\varphi_0 = 15^\circ$, və $\psi_0 = 90^\circ$ olarsa, bu halda hiperbolik güzgülün eksentritedi $e=1,303$ qiymətini alar.

Əgər istiqamət diaqramının - 3dB səviyyəsində yəni $\Delta\theta - 3dB = 1.5^\circ$ və kənar ləçəklərin səviyyəsi $\delta = -23dB$ şərtlərində [1] böyük güzgülün D diametrini hesablayaq:

$$\Delta\theta_{-3dB} = 71 \cdot \frac{\lambda_{CB}}{D} \quad (1.2)$$

- burada λ_{CB} fəzada dalğanın uzunluğu

Şəkil 1.2. Kossiqren sxemli ikigüzgülu antenna burada e - hiperbolik güzgülün eksentriseti, ψ_0 - böyük güzgülün (və ya paraboloidin) açılış bucağıdır, φ_0 - kiçik güzgülün görünmə (və ya ekvivalent paraboloidin açılış) bucağıdır; f - böyük güzgülün (və ya paraboloidin) fokus məsafəsidir, f_z - ekvivalent paraboloidin fokus məsafəsi; ρ_0 - hiperboloidin ikinci fokusuna qədər olan məsafəsidir; ρ_z - hiperboloidin birinci fokusuna qədər olan məsafəsidir; D - böyük güzgülün (və ya paraboloidin) açılış diametridir; d - kiçik güzgülün (və ya hiperboloidin) açılış diametridir.

$$\lambda_{CB} = \frac{C}{F} = 27,254 \text{ mm}. \quad (1.3)$$

Harada $C=3 \cdot 10^8 \text{ m/san}$, işıq sürəti və $F=11 \text{ QHz}$ -antennanın verilmiş işçi tezliyidir.

Beləliklə, böyük güzgülün apertur diametrini alırıq: $D=1290,023 \text{ mm}$.

Birinci güzgülün D diametrini, böyük güzgülün açılış bucağı ψ_0 və böyük güzgülün f fokus məsafəsi arasındakı əlaqəni ifadə edən düsturdan [1, 4] istifadə edərək böyük güzgülün fokus məsafəsini təyin edək:

$$f = \frac{D}{4 \cdot \tan \frac{\psi_0}{2}} = 322,51 \text{ mm}. \quad (1.4)$$

[1]-də verilmiş nisbətlərdən istifadə edib f_E -ni hesablayaq:

$$f_3 = f \cdot \frac{e+1}{e-1} = 2451,29_{MM}. \quad (1.5)$$

Nisbətdən istifadə edərək düstur vasitəsi ilə d-nin qiymətini hesablayaq:

$$d = D \cdot \frac{e-1}{e+1} \cdot \operatorname{ctg} \frac{\psi_0}{2} = 169,73_{MM}. \quad (1.6)$$

İndi isə [1]-dən istifadə edərək ρ_ψ və ρ_φ kəmiyyətlərini hesablayaq:

$$\rho_\psi = \frac{d}{4} \cdot \frac{\cos \frac{\psi_0 + \varphi_0}{2}}{\sin \frac{\psi_0}{2} \cdot \cos \frac{\varphi_0}{2}} = 36,85_{MM}. \quad (1.7)$$

$$\rho_\varphi = f \cdot \frac{\cos \frac{\psi_0 + \varphi_0}{2}}{\sin \frac{\psi_0}{2} \cdot \cos \frac{\varphi_0}{2}} = 280,042_{MM}. \quad (1.8)$$

Güzgülərinin $Z(x)$ düzbucaqlı koordinatlar sistemində (x, y, z) fırlanmadan paraboloidinin tənliyindən istifadə edərək böyük güzgülünün profilini təyin edirik:

$$x^2 + y^2 = 4 \cdot f \cdot z \quad (1.9)$$

və fırlanmanın hiperboloidinin tənliyindən kiçik güzgülü üçün:

$$\frac{(z - f + c)^2}{a^2} - \frac{x^2 + y^2}{b^2} = 1 \quad (1.10)$$

burada: $a = \frac{\rho_\varphi}{1+e}$; $b = \sqrt{\rho_\varphi \cdot \rho_\psi}$; $c = a \cdot e$

Güzgülərin bölməsinin nəzəri hesablanmış profillərinin ölçüləri proqram (6-ya baxın) üzrə hesablanmışlardan fərqlənir əhəmiyyətsizdir, bir halda ki, $\Delta\theta$ verilmişin təminatı üçün (1.4) üzrə nəzəri hesablanmış 290 mm-a qədər f fokus məsafəsini azaltmaq lazım oldu, bu halda [4, 5]-dəki metodik göstərişlərdən istifadə edib, hansılarda ki, o haqda deyilir ki, əgər əsas ləçəyin və ya antenmanın gücləndirilməsinin əmsalının hesab eni (10-20)% verilmiş qiymətlərdən fərqlənirsə, onda münasibətə bütün onların xətt ölçülərini vuraraq güzgülərin korreksiyasını etmək olar: $\Delta\theta_{ALINMIŞ} / \Delta\theta_{VERILMIŞ}$

Bu halda, saçanın ölçüləri və güzgülü sisteminin bucaq ölçüləri dəyişməz qalır və sahənin bölgü funksiyası və yan ləçəklərin səviyyəsi qalır.

Ötürücü xətlərin növlərinin və parametrlərinin hesablaması

Ötürülmənin xətti kimi ölçülərlə düzbucaqlı dalğaverəni seçəcəyik və dalğaverənin geniş divarı, dalğaverənin b-dar divarı, hansı ki, yumruya düzbucaqlı bölmənin dalğaverəindən hamar keçidlə və dielektrik konusşəkilli oxlu antenayla saçanla birlikdə antenmanın qidalanmasının xəttini yaradır.

Düzbucaqlı dalğaverəndə elektriklərin dalğasının raspostranyatsyası bacarırlar (E_{mn} , m, n=1, 2,3,...) və maqnitlər (H_{mn} , m, n=1, 2,3,...) tiplər. E_{mn} dalğaverən üzrə raspostranyaetsya tipinin elektromaqnit dalğası, əgər şərt yerinə yetirilirsə:

$f > f_{KP}^{mn}$ (1.17) tezlik üçün. $\lambda < \lambda_{KP}^{mn}$ (1.18.) dalğanın uzunluğu üçün

$$f_{KP}^{mn} = \frac{c}{\sqrt{\varepsilon \cdot \mu}} \cdot \frac{1}{\lambda_{KP}^{mn}} \quad (1.19.)$$

Burada E_{mn} (H_{mn}) tipinin dalğasının kritik tezliyidir

$$\lambda_{KP}^{mn} = \frac{2}{\sqrt{\left(\frac{m}{a}\right)^2 + \left(\frac{n}{b}\right)^2}} \quad (1.20.)$$

Burada E_{mn} (H_{mn}) tipinin kritik dalğanın uzunluğudur. harada, m, n müvafiq olaraq sahənin komponentlərinin (yarım dalğalarının) variasiyalarının sayını X və Y oxlarının uzununa göstərən indekslər. Verilmiş ölçülərin dalğaverəndə malik olan dalğanı a və b ən kiçik kritik tezliklə, əsas dalğa adlandırılır. Bütün qalan dalğalar ən yüksək tiplərin dalğası adlanır. Düsturlardan (1.19.), (1.20.) izləyir (gedir) ki, $a > b$ vaxtı $N10$ dalğası əsas dalğa olacaq.

Şəkil 1.5-də düzbucaqlı dalğaverəndə $N10$ -un əsas dalğasının sahəsinin bölgüsü təsvir edilmişdir.

İmpulda ötürücü aparatın gücünə və qidalanmanın xəttinin generatorunun tezliyinə əsaslanaraq, cədvəldən 7.7 [5, 6] növbəti parametrlərlə $R-120$ dalğaverənini seçək:

Nominal ölçülər: $a = 19.03 \text{ mm}$; $b = 9.525 \text{ mm}$;

$N10$ dalğasının kritik tezliyi: $f_{KP} = 7.869 \text{ QHs}$;

Tezliklərinin işçi diapazonu: $1.25 f_{KP} \div 1.9 f_{KP}$, və $N10$ dalğası üçün. $9.84-15,0 \text{ QHs}$;

Nominal işçi tezliyi: $1.5 f_{KP} = 11.8 \text{ QHs}$;

Misin nəzəri sönməsi: $1.5 f_{KP} - \alpha = 0.133 \text{ dB/m}$;

Deşmə gücü: $P_{\Pi P} = 0.201 \text{ MVt}$;

Divarının nominal qalınlığı: $S = 1.27 \text{ mm}$;

Trubanın poqpn çəkisi: $m = 0,72 \text{ kq}$.

$N10$ -un əsas dalğası üçün:

$$\lambda_{KP}^{H_{10}} = 2 \cdot a = 38,06 \text{ mm} \quad (1.21) \quad f_{KP}^{H_{10}} = \frac{c}{2 \cdot a} = 7,877 \text{ mm.} \quad (1.22)$$

Növbəti seçilmiş düzbucaqlı dalğaverəndə kritik tezlik üzrə dalğa olacaq

$$H_{20} \text{ c } \left(f_{KP}^{H_{20}} = \frac{c}{a} \right). \quad (1.23)$$

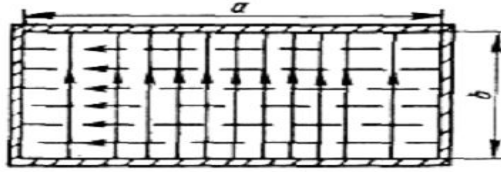
Tezliklərin diapazonu, hansılar ki, dalğaverəndə $N10$ -un yalnız əsas dalğası yayıla bilər, bərabərsizliklə qarşısına qoyur :

$$f_{KP}^{H_{10}} < f < f_{KP}^{H_{20}}. \quad (2.24)$$

$$7,877 < f < 15,754 \text{ QHh.}$$

Beləliklə, seçilmiş dalğaverəndə verilmiş tezlikdə rejim 11 QHs $N10$ dalğasıyla yayılır olacaq, və düzbucaqlı dalğaverəndə bu tezlikdə dalğaların başqa tipləri yayılmış olmayacaqlar [6]. Yumru dalğaverəndə $N11$ dalğasının oyadılması yumruya düzbucaqlı dalğaverəndən köndələn bölmənin tədricən deformasiyasıyla hamar keçidin köməyi ilə mümkündür. Çünki, əks etmənin təsiri əhəmiyyətsiz idi, $2\lambda_{CB}$ belə keçidin uzunluğunu götürürlər.

İndi dairəvi dalğaverəni seçmək lazımdır saçanı qidalandırmaq üçün [7, 8] daha əvvəl hesablanmış köndələn bölmənin ən böyük diametriylə konusşəkilli dielektrik anteninin milinin sonu $D_{MAX} \approx 15.38 \text{ mm}$ və yumru dalğaverənin köndələn bölməsinin diametrini təxminən müəyyən edək.

Şəkil 1.5 Düzbucaqlı dalğaverəndə N10-un əsas dalğasının sahəsinin strukturu (a- elektrik sahəsinin xətləri; b- maqnit sahəsinin xətləri).

Ədəbiyyat, [5]-də verilmiş cədvəldən aşağıdakı konstruktiv və elektrik parametrlərinə malikdir dairəvi dalğaötürəni seçirik:

Rəqslərin ayrı-ayrı dalalarda kritik tezliyi, QHs-lərlə:

H_{11} :- 10,0; E_{01} :- 13,1; H_{21} :- 16,7; H_{01} :- 20,9;

Nominal daxili diametri, millimetrlərlə: – $17,475 \pm 0,017$;

Divarların nominal qalınlığı, millimetrdə – 1,27.

Nominal işçi tezliyi – 12,07 QHs;

H11 növ dalğanın sönməsi:

Nəzəri hesablanmış qiymət – 0,1524 dB/m-;

Dairəvi dalğaötürəndə H11 dalğasının sahəsinin strukturu şəkil 1.6-da göstərilən kimidir.

E_{mn} (H_{mn}) dalğaötürən üzrə raspostranyaetsya tipinin elektromaqnit dalğası, əgər şərt yerinə yetirilsə (1.18).

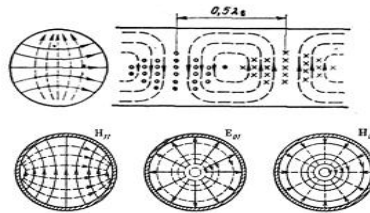
H_{mn} tipinin dalğaları üçün kritik dalğanın uzunluğu nisbətdən təyin edilir:

$$\lambda_{KP}^{H_{mn}} = \frac{2 \cdot \pi \cdot a_{KPYTL}}{\eta_{mn}} \quad (1.25)$$

harada m n – "n" cı Besselya "m-ın" törəmə funksiyasının cı kökü – sıra Emn tipinin dalğaları üçün:

$$\lambda_{KP}^{E_{mn}} = \frac{2 \cdot \pi \cdot a_{KPYTL}}{\xi_{mn}} \quad (1.26)$$

harada mn – "n" cı sıranın Besselya "m-ı" funksiyasının kökü

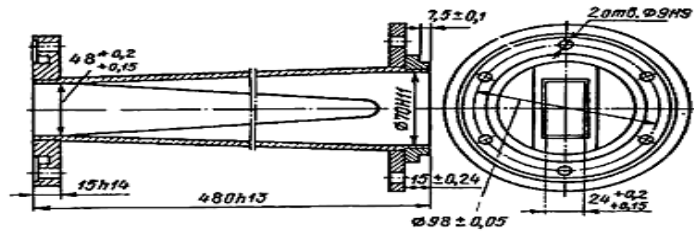
Şəkil 1.6. Dairəvi dalğaötürəndə H11 sahəsinin strukturu. Dairəvi dalğaötürəndə H11: ilk dairə - elektrik sahəsinin xətləri, 2-ci maqnit sahəsinin xətləri.

Rasçitaem dalğalar üçün dalğaların kritik uzunluqları, hansılar ki, seçilmiş yumru dalğaverəndə 11 QHs tezlikdə şüalanmanı bacararlar [7].

H11-in əsas dalğası üçün: $\lambda_{KP}^{H_{11}} = 29,298$ MM. E_{01} -Dalğa üçün: $\lambda_{KP}^{E_{01}} = 22,88$ MM.

H_{21} -Dalğa üçün: $\lambda_{KP}^{H_{21}} = 17,95$ MM. H_{01} -Dalğa üçün: $\lambda_{KP}^{H_{01}} = 14,34$ MM.

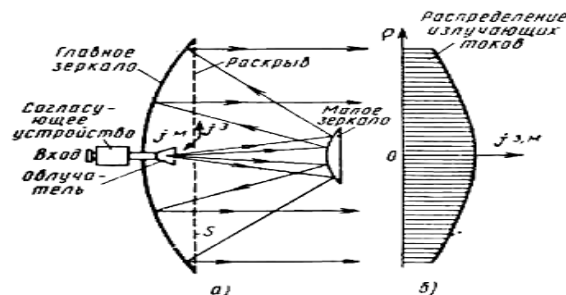
Yumruya düzbucaqlı dalğaverəndən hamar keçidin uyğunlaşdırılması üçün spolzuemoqo konstruksiyasının nümunəvi növü şəkildə təsvir edilmişdir. 1.7.

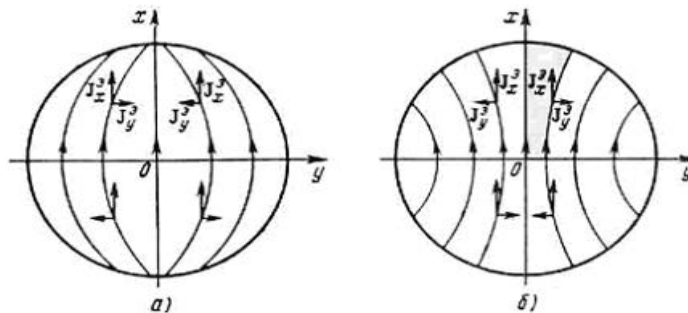
Şəkil 1.7. Düzbucaqlı dalğaötürəndən hamar keçidin konstruksiyası. En kəsiyi 48*24 millimetr. Dairənin diametri 70 millimetr.

Hesablanmış antenanın konstruksiyası. Şəkil 1.1 və şəkil 1.2-ni nəzərə alaraq, həmçinin daha əvvəl hesablanmış uyğun olan bənddə reflektorların ölçüləri 1.3 təklif edilir, antenanın konstruksiyası şəkil 1.8-də verilmişdir, bu antenmanı və fırlanmanın paraboloidinin açılışında səthi cərəyanların paylanması bölgüsünü reallaşdırmağa imkan verir (şəkil 1.9).

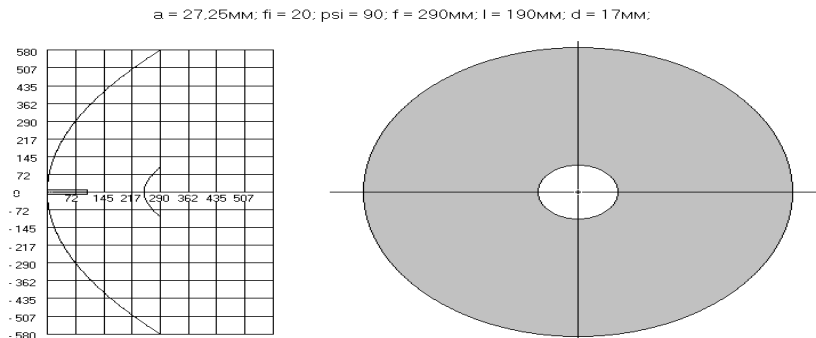
Planlaşdırma prosesində anten-fider qurğusunu ilk məlumatlara təmin edəni reallaşdırmağı bacardı [7, 8], məhz istiqamət diaqramının eniylə 11 QHs tezlikdə Kossiqren sxemi üzrə ikigüzgüli antenanın işini səviyyə üzrə təmin etmək – yan ləçəklərin səviyyəsiylə 1,5 dərəcədə 3 dB deyil daha çox – 18,3 dB, 41 dB və səthinin istifadə əmsalı 0,704 bərabər gücləndirmə əmsalıdır. Bütün əsas hesablanmış məlumatlar şəkil 1.10-da göstərilmişdir.

Şəkil 1.8. İkigüzgüli kossiqren sxemi üzrə parabolik antenna a – sxem və şüaların gedişi, b – radius üzrə sağan cərəyanların bölgüsüdür.

Şəkil 1.9. Paraboloidin fırlanan açılışında səthi cərəyanların bölgüsü.

Şəkil 1.10. Güzgülü antenanın hesablanmış parametirləri.

Mövzunun aktuallığı : Müasir elm və texnikanın bir çox sahələrində müxtəlif növ elektrik siqnallarının, o cümlədən kosmik şüalanmaların, yer səthimim öyrənilməsində distant tədqiqatlarda, radorabitı, radioverilişində siqnalların verilişi və qəbulu problemlərinə tez-tez rast gəlirik. Buna görə də ikigüzgülü antenalar geniş və çox tərəfli tətbiq sahələrinə, o cümlədən radorabitə, radioyayım, radioastronomiya, ölçü-nəzarət texnikası, telemexanika, avtomatika və sair sahələr aittir. Ona görə dB, ikigüzgülü antenaların xarakteristikalarının analizi və tədqiqidir aktual bir mövzudur.

Tədqiqatın məqsədi : kossiqren sxemli ikigüzgülü antenanın konstruktiv elementlərin və xarakteristikalarının analizi və tədqiqidir.

Tədqiqatın metodları: Radiodalğalarının yayılması, toplanması və əks olunması nəzəriyyələri, antena-fider qurğuları, optik proseslər, Maksvell tənlikləri.

Tədqiqatın obyektı və predmeti. Kossiqren sxemli ikigüzgülü antenalar

Nəticə: Kossiqren sxemli ikigüzgülü antenanın konstruktiv elementlərin və xarakteristikalarının analizi və tədqiqindən aşağıdakı elmi nəticələr alınmışdır:

İkigüzgülü antenanın hesablanmış parametirləri: baş ləçəyin istiqamət diaqramının eni - 0 4 , istiqamətləndirmə əmsalı - 3150, güzgü səthinin istifadə əmsalı- 0.05, yan ləçəklərin səviyyəsi - 25dB, şüalandırıcının quraşdırılmasında buraxıla bilən hədləri: horizontal 0.565 sm və vertikal 1.5± sm

ƏDƏBİYYAT

1. Айзенберг, Г.З., Ямпольский, В.Г., Терешин, О.Н., Антенны УКВ. – М.: Связь, 1971. В 2-х частях.
2. Конарейкин, Д.Б., Потехин, В.Л., Шишкин, И.Ф. Морская поляриметрия. – Л.: Судостроение, 1968. – 328 с.
3. Лавров, А.С., Резников, Г.Б. Антенно-фидерные устройства. Учебное пособие для вузов. – М.: Советское радио, 1974. – 368 с.
4. Хмель, В.Ф. Антенны и устройства СВЧ. Сборник задач. Издательское объединение «Вища школа», 1976. – 216 с.

Calculating of constructive elements and measures of reflectors,focal distances and angular measures doublemirrored,schmedkossigren antennas

Azer H.S., Mammadov N.K., Dashdamirova N.D.

SUMMARY

Some types of mirror antennas can provide fast scanning of rays in the angular sector. Mirror antennas are the widespread type of antennas in the radio astronomy and cosmic

communication, so by means of mirror antennas with an open effective surface creation of establishment of huge antennas measured thousands of square metres were succeeded.

Key words: kossigren, antenna, double-mirrored, electromagnetic waves.

Вычисление фокусного расстояния и измерения угла касегреной схемы, элементы конструктивной двойного зеркала и измерения рефлекторов

Гусейн А.С., Маммедов Н.К., Дашдамирова Н.Д.

РЕЗЮМЕ

Резюме: Некоторые типы зеркальных антенн обеспечивают быструю подачу скорости луча в секторе углов. Зеркальные антенны являются наиболее распространенным типом антенн в космической связи и радиоастрономии, а с помощью зеркальных антенн удалось создать большую антенную структуру с эффективной поверхностью, измеряющей тысячи квадратных метров.

Ключевые слова: касегрен, антенна, двойное зеркала, электромагнитные волны.

Redaksiyaya daxilolma 15.05.2024

Çapa qəbul olunma 12.12.2024

